

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ/SİYASET BİLİMİ
ANABİLİM DALI

**FEMİNİST PERSPEKTİFTEN KÜRT KADIN
KİMLİĞİNİ ÜZERİNE NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA**

Doktora Tezi

Handan Çağlayan

Ankara-2006

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	i
İçindekiler.....	ii
Tablolar.....	x
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

YENİ SOSYAL HAREKETLER, ETNİK KİMLİK VE TOPLUMSAL

CİNSİYET.....	8
1.1.Yeni Sosyal Hareketler.....	9
1.1.1. Kolektif Kimlik, Kolektif Eylem ve Aktör.....	16
1.1.2. Sosyal Hareketlerde Kültürel ve İdeolojik Çerçvelendirme.....	20
1.1.3. Mağduriyet, Günlük Yaşam Deneyimleri ve Sosyal İlişki Ağlarının Önemi.....	20
1.1.4. Etnik Hareketlerin Yeni Sosyal Hareketler İçinde Değerlendirilebilirliği.....	23
1.2. Etnik ya da Ulusal Kimliğin Cinsiyetlendirilmiş İnşası	25
1.2.1. İlişkisel Bir Kavram Olarak Etnisite.....	26
1.2.2. Etnik ya da Milliyetçi Kurguların Toplumsal Cinsiyet İlişkileri Açısından İrdelenmesi.....	27
1.2.3. Kadınlar Sadece “Kurban” ya da “Pasif Semboller” midir?.....	36
1.2.4. Aktörler Olarak Kadınlar	39
1.2.5. Ataerkil Pazarlık ve Alt Politika.....	44
1.2.6. Deneyim ve Güçlen(diril)me (Empowerment).....	46

2. BÖLÜM

KADIN ÇALIŞMALARI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	49
2.1. Kadın Araştırmaları Perspektifi.....	51
2.2. Sözlü Tarih ve Biyografi.....	56
2.3. Sözlü Tarih Görüşmeleri.....	60
2.3. 1. Görüşmeler İçin Diyarbakır’ın Seçilmesi.....	60
2.3. 2. Görüşülen Kadınların Seçilmesi.....	62
2.4. Anket Uygulaması.....	63
2.5. Araştırmanın Kapsadığı Zaman Dilimi ve Alanının Sınırlandırılması.....	63
2.6. Varsayımlar.....	65

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİ PERSPEKTİFİNDEN “KÜRT KADINI”NİN KONUMU.....	67
3.1.Özcü Olmayan Bir Betimleme Çerçevesinin Oluşturulması.....	67
3.2. Kürtlerde Kadının Konumuna İlişkin Genel Çerçeve ve Sözlü Tarih Anlatımlarının Bu Çerçeve ile Karşılaştırılması.....	70

3.3. Cinsiyet Hiyerarşisine Göre Kadın Mekanları ile Erkek Mekanlarının Ayrılması ve Bu Konudaki Görüşme Bulguları.....	79
3.4. Kadın Emeği ve Bu Konudaki Görüşme Bulguları.....	81
3.5. Evlilik Düzenlemeleri ve Kadınların Anlatılarındaki Evlilik Öyküleri.....	84
3.6. Kadın Bedeninin Ataerkil Kontrolü, Namus ve Kadınların Bu Olguya İlişkin Anlatımları.....	89

4. BÖLÜM

ERKEN DÖNEM MİLLİYETÇİ İDEOLOJİDE KADINLARIN YERİ	94
4.1. Politik Fırsatlar Açısından Erken Dönem Kürt Hareketinin ve Kürt Kimliğinin Ataerkil Bileşenleri: Aşiret, Tarikat ve Şeyhlik.....	96
4.2. İdeolojik Çerçevenin ve Kürt Kimliğinin Tanımlanmasında Belirleyici Olan Aydınların Özellikleri.....	98
4.3. “Özgür, Savaşçı ve Lider Kadın” İmgesinin Kaynakları.....	102
4.4. “Özgür, Savaşçı ve Lider Kadın” İmgesinin Kürt Kimliğinin İnşasındaki İşlevi.....	104
4.5. Anı Kitaplarında Kadınlar: Milliyetçi Tahayyülün Toplumsal Cinsiyet Kurgusu.....	107

5. BÖLÜM

YENİ BİR KİMLİK İNŞASI BAĞLAMINDA 1980 SONRASI KÜRT HAREKETİ
VE KADINLAR: “ANALAR”, “YOLDAŞLAR” ve “TANRIÇALAR.....114

5.1. Politik Fırsatlar Bağlamında 1980 Sonrası Kürt Hareketinin Sosyo-Ekonomik ve
Politik Temelleri 114

5.2. Mobilizasyon Stratejileri Açısından “Kadın Sorunu”nun Yeniden Keşfi:
Araçsal Bir Yaklaşım Olarak Kadınları “Özgürleştirmek”.....123

5.3. Toplumsal Cinsiyet Kurgusu Açısından Yeni Kimliğin İnşası.....126

5.3.1. Kadimlik ve Yeniden Yaratma: “Diriliş Tamamlandı Sıra Kurtuluşa” ..126

5.3.2. Yeni Kimliğin Toplumsal Cinsiyet Matrisi: Eski Aile, Eski Erkeklik ve
Eski Kadınlık karşısında Yeni Aile, Yeni Erkeklik ve Yeni Kadınlık....128

5.3.3. Harekete Geçirme Mekanizmaları Açısından Namus Kavramının Yeniden
Tanımlanması: Kadın Bedeninden Vatan Sathına.....130

5.3.4. Kadınların Aktörler Olarak Katılımlarının “Yeni Kadın” Kimliği
Kurgusuna Etkisi 131

5.3.5. Cinsiyetsiz Tanrıçalar: Yeni Kadın Kimliğinin Özellikleri ve Bu Kimliği
Kazanmanın Koşulları.....135

5.3.6. Aşkın Koşulu: “Savaşan Özgürleşir, Özgürleşen Güzelleşir, Güzelleşen
Sevilir”.....136

5.4. *Demirci Kawa Efsanesi’nden, Tanrıça İştar’a*: Politik Fırsatlar Yapısındaki
Değişiminin ve Kadınların Aktörler Olmalarının Kürt Kimliğinin Mitolojik
Kaynakları Üzerindeki Etkisi.....137

5.5. Kadınların Aktörler Olmalarının Örgütsel Yapı Üzerindeki Etkisi.....140

5.6. Kimlik Söyleminin Çoklu Yüzeyleri ve Olağan Çelişkileri Bağlamında “Kadınlaştırılmış Halk” Nitelemesinin İrdelenmesi	142
5.7. Ataerkinin Özel Formundan Kamusal Formuna.....	145

6. BÖLÜM

KADINLARIN YASAL SİYASİ PARTİLERDE AKTÖRLER OLARAK YER ALMALARI VE POLİTİKACI KADIN KİMLİĞİ	147
6.1. Kürt Hareketi Bağlamında HEP-DEP-HADEP-DEHAP Geleneği ve Kadınların Katılımı	147
6.2. Partilerin Kadın Politikaları ve Zaman İçindeki Değişimi.....	150
6.2. 1. Parti Program ve Tüzüklerinde “Kadın Sorunu”na Yaklaşım.....	150
6.2. 2. Partilere Bağlı Kadın Birimleri.....	157
6.2.3. Seçimlerde Kadınlar.....	160
6.3. Kadınları Dışlayıcı ve Ayrımcı Uygulamalar.....	164
6.4. Kadın Aktivistlerin Profili/HADEP’li Kadın Kimliği: “Analar”, “Modern Politikacılar”	168

6.4.1. Aktivistlerin Sosyo-demografik Özellikleri.....	169
6.4.2. Yaşam Koşulları.....	170
6.4.3. Siyasal Çalışma Koşulları.....	171
6.4.4. Aktivistlerin Politik Çalışmalarına Verdikleri Anlam ve Çeşitli Konulardaki Tutumları	174
6.4.5. HADEP’li Kadın Kimliğinin Yapı Taşları: Model Kadın Kahramanlar..	177

7. BÖLÜM

KADINLARIN YAŞAM ANLATILARINA GÖRE KÜR KADIN KİMLİĞİNİN OLUŞUMU, BİLEŞENLERİ VE DİNAMEKLERİ .....

181

7.1. Kadınların Politik Mobilizasyonu: Cinsiyete Dayalı Rol ve Mekan Hiyerarşisinin Ötesine Aralanan Kapı .....

182

7.2. Politik İlgi ve Aktiviteler Hangi Kaynaklara Dayandırılıyor: Mağduriyetler ve Haklara Dair Söylem.....

187

7.2.1 1980 Öncesi Sol Politik Atmosferden Dolaylı Etkilenme.....

187

7.2.2. 12 Eylül Sonrasında Aile Üyeleri ve Yakın Çevre Dolayısıyla Katılım.....

189

7.2.3. Kitlesel Mobilizasyon Sürecinde Kadınların Katılımı.....

190

7.2.4. Genç Kadınların Aktif Katılımlarında Kimlik Arayışı, Günlük Yaşamlarındaki Sosyal Kısıtlamalardan Kurtulma ve “İtibar Görme” gibi Beklentilerin Önemi.....

194

7.3. Kadınlar Kendilerini Nasıl Tanımlıyorlar: “Ben Kimim” Sorusunun Çoklu Yanıtları ve Yüzeyleri.....

197

7.3.1. Kolektif Eylemin Mağduriyet Çerçevesi ve “Hak-Eşitlik Arayışı Olarak Kimlik”.....	202
7.3.2. Kimliğin “Öteki” ile İlişki İçinde İnşası: “Biz” ve “Onlar”	204
7.3.3. Öfke ve Öykünme: Türdeş Kimlik Algısının Açmazları.....	210
7.4. Kadınların Aktörler Olmalarına İlişkin Yorumlar	213
7.4.1. “Aslan Aslandır, Kadın ya da Erke Olması Fark Etmez”.....	214
7.4.2. Kamusal Alana Çıkışın Cinsiyetsizleştirme Yoluyla Olumlanması:“Bacı- Kardeş”lik ve “Kutsal Dava” Söylemi.....	215
7.4.3. Kadınlar Cinsiyetsizleş(tiril)meyi Neden Benimsiyorlar.....	219
7.4.4 Bedenin Yeni Deneyimleri	222
7.4.5. Yeni Kürt Kadın Kimliğinin Sınırlarını İhlal Etmenin Yaptırımları.....	224
7.4.6 “Savaşçı Kadın” İmgesinin Kadınlar Üzerindeki Etkisi.....	226
7.5. Kolektif Eyleme Katılımın Kadınların Güçlen(diril)mesine Etkisi.....	228
7.6. Kürt Hareketinin Mağduriyet Çerçevesinin ve Haklara İlişkin Söyleminin Kadın Kimliğinin Oluşumuna Etkisi	232
7.6.1. Aile İçindeki Konuma İlişkin Farkındalık ve Mücadele Stratejileri.....	233
7.6.2. Siyasi Partilerde ve Diğer Örgütlerde Farkındalık ve Kadın Bakış Açısının Gelişimi.....	236
7.6.3. Kota Tartışmaları ve Kadın Örgütleri ile İlişki.....	241
7.6.4. <i>Kadınlar İçin Kadınlarla Birlikte</i> Bir Protesto: “Kadın Cenazeleri”.....	242
SONUÇ.....	244
EKLER	262
Ek 1.....	262

Ek 2.....	265
Ek 3.....	268
Ek 4.....	272
ÖZET	274
ABSTRACT.....	275
KAYNAKÇA.....	276